

**СХІДНОЄВРОПЕЙСЬКІ НАЦІОНАЛЬНІ ФОРМУВАННЯ СС
У ВІЙНІ ПРОТИ СРСР (1941-1945 рр.)**

Стаття містить матеріали, підготовлені на основі нових наукових розробок вітчизняних і зарубіжних учених, а також архівних джерел. Присвячена проблемам участі армій європейських союзників Німеччини у війні проти СРСР. З'ясована роль національних формувань СС у боях проти Червоної армії на Східному фронті у 1941-1945 рр.

Ключові слова: СРСР, Європа, Вафен-СС, війна, фронт.

...Балкани, особливо Румунія, Угорщина і Югославія, є прекрасним полем для нашої діяльності. За попередніми підрахунками, ми можемо розраховувати на вербовку в цих країнах від одного до півтора мільйона легіонерів...

Обергрупенфюрер СС Готтлоб Бергер «Пам'ятна записка рейхсфюреру СС» від 12.08.1940.

Ми готові прийняти в ряди СС 64 расовоповноцінних та 615 расово неповноцінних українців для формування ядра добровольчої української армії...

Обергрупенфюрер СС Готтлоб Бергер
(травень, 1941 р., зі звернення до Гімлера)

Складна та відлагоджена структура СС завжди привертала увагу дослідників, які займаються військовою історією. Однак довгі роки ця тема якщо й не була забороненою або закритою, то вважалась свого роду «табу» для істориків та журналістів.

У війні проти СРСР, яка почалася 22 червня 1941 р., брали участь не тільки війська Вермахту; але часто участь союзників Німеччини у війні проти СРСР історичною наукою свідомо применшувалася. Так, зазначалося, звичайно, що на Східному фронті були підрозділи окремих країн, але на хід військових дій вони не вплинули, несли конвойну і окупаційну службу, їх була незначна кількість, і відправлені вони були на цю війну проти їх волі. Робилося це свідомо, причому з вагомих причин. До розвалу СРСР про участь військових контингентів країн Європи в агресії проти Радянського Союзу не говорилося з ідеологічних міркувань (бо більшість колишніх союзників Німеччини на той момент були вже радянськими союзниками); а після розвалу СРСР це робилося вже зовсім з інших причин – з не зовсім зрозумілої делікатності, вірніше, «солідарності» незалежної, «демократичної», України та Росії з такими ж демократіями Європи (яка, на жаль, для України завершується втратою частини нафтогазоносного шельфу Чорного моря, територій по Дунаю, а в перспективі й інших територій).

Але статистика та об'єктивний аналіз доводять – чисельність військових контингентів «країн-сателітів» була більш ніж значною, а участь військ німецьких союзників у війні на Східному фронті була вельми діяльною. Та й у «підневільному» характері участі німецьких союзників у війні проти СРСР є дуже серйозні сумніви. Як відомо, до 22 червня 1941 р., крім німецьких з'єднань, біля кордонів Радянського Союзу розгорнулися 29 дивізій і 16 бригад союзників Німеччини – Фінляндії, Угорщини та Румунії. Тобто 20% сил

вторгнення складали війська німецьких сателітів – іншими словами, кожен п'ятий військовослужбовець, який перейшов радянський кордон, не був німцем. Ця цифра принципова – бо навіть у квітні 1945 р. всі союзні Червоній Армії війська (польські, румунські, болгарські, чехословацькі, французькі) складали лише 12% від чисельності радянських військ. Крім того, буквально через кілька місяців до сил вторгнення долучаються італійські, словацькі, французькі, іспанські та хорватські контингенти, а також авіаційні частини союзників – то до кінця 1941 р. війська країн-союзників Німеччини налічуватимуть вже добрі 25% сил, які приймали участь у бойових діях, з охоронними частинами 30%. Це мало вирішальне значення на хід військових операцій коли навіть свіжий батальйон вирішував долю прориву оборони, захоплення стратегічно важливого пункту чи оточених військ [1].

Ще більш «пікантною» є проблема участі східноєвропейських (румунських, угорських, словацьких, сербських, хорватських, українських та інших добровольців у лавах СС, куди вже точно не гнали воювати насильно та на яких провина за сотні тисяч загиблих.

Це призвело до того, що фактично до сьогодення бібліографічний ряд, присвячений критичному аналізу бойового шляху підрозділів Ваффен СС, не відрізняється якісною різноманітністю і глибиною проникнення в тему. Мова йде, зрозуміло, про серйозну наукову літературу, а не про тенденційні твори обергрупенфюрера СС Пауля Гауссера «СС у дії» [2], не менш тенденційних мемуарів обергрупенфюрера СС Фелікса Штайнера «Опальна армія» [3] та низки аналогічних творів.

Спеціалізована література присвячена історії військ СС звичайно є. Це роботи німецьких (Г. Райтлінгера [4], Г. Штейна [5]), англійських (Д. Фостена та Р. Меріона [6]), американських (Х.Р. Тревора-Ропера [7], А. Кларка [8]) вчених, але в центрі уваги цих дослідників історія формування та розвитку військ СС фашистської Німеччини, про національні формування СС в цих роботах згадується оглядово. Найбільш новітніми та цінними для вивчення запропонованої теми є роботи Ніка Уорвола «Війська СС: історія і факти» [9], Костянтина Семьонова «Війська СС» [10], Костянтина Залесского «Командири національних формувань СС» [11], де розглядається бойове використання підрозділів іноземних добровольців СС.

Війська СС у процесі свого існування зазнали дивовижної трансформації. Ідея створення елітних армійських військ досить швидко стала зазнавати змін. Вже 8 жовтня 1938 р. талановитий адміністратор, начальник Головного управління СС Готтлоб Бергер доклав зусиль і отримав дозвіл Генріха Гімлера здійснювати набір у війська СС осіб «німецьких народностей», тобто іноземців, народи яких расові теоретики СС визнали спорідненими німецькому. Перш за все, до таких народів були віднесені голландці, фламандці, данці, норвежці і шведи. Як тільки така можливість з'явилася, Бергер почав відкривати пункти вербовки в цих країнах, велика частина яких до 1941 р. була окупована німецькими військами. Одночасно Бергер виявив ще одну категорію людей, на яку не розповсюджувалася компетенція вермахту, – мова йде про фольксдойче, тобто етнічних німців, які не були громадянами власне Німеччини. Звідси

Бергер почав черпати ресурси не тільки для формування нових повнокровних дивізій, але й офіцерські та унтер-офіцерські кадри для національних дивізій, які з'явилися дещо пізніше. Всього ж йому вдалося запросити у війська СС майже 200 тисяч фольксдойче.

У 1943 р. почалася вербовка у війська СС осіб, які за всіма расовими теоріями абсолютно не відповідали ніяким вимогам, – декого з них взагалі, відповідно до расової теорії, можна було віднести до «нелюдів». Але на той час на ці проблеми керівництво СС перестало звертати увагу – більше ресурсів для розширення військ СС не було. А війна вимагала все нові й нові дивізії. У результаті в самих військах СС виникла нова градація дивізій – їх як би ділили на три категорії залежно від контингенту. До чистих у расовому відношенні відносилися просто «дивізії СС» – такі, як, наприклад, «Лейбштандарт», «Дас Рейх», «Мертва голова» та ін. За ними йшли дивізії, укомплектовані представниками німецьких народів, – вони називались «добровольчими», і нарешті всі інші називались «дивізіями військ СС».

Приховані внутрішні течії і якісні зміни Ваффен СС, які ледве намітилися на початку 40-х напередодні вторгнення в СРСР, знайшли своє логічне завершення до весни 1942 р. До цього часу СС остаточно перестали бути елітним і «расово чистим» арійсько-германським формуванням. Після ухвалення німецьким рейхстагом закону «Про фольксдойче» у 1938 р., який оголосив всіх німців, що народилися і проживають за кордоном, «не німцями за громадянством, але німцями за культурою та мовою», природним кроком стала активізація вербування етнічних німців на територіях поза межами рейху. Процес пішов, і до кінця 1944 р. у Ваффен СС служили не менше 150000 фольксдойче.

Перше вдале вербування за кордоном вдалося здійснити ще у 1940 р. у Румунії. За посередництва так званої зарубіжної організації НСДАП зять Бергера Андреас Шмідт відібрав 1000 кандидатів. Щоб уникнути дипломатичних ускладнень, всі добровольці уклали фіктивні контракти з неіснуючими німецькими промисловими і сільськогосподарськими фірмами. Окрилений успіхом Бергер будував плани тотального вербування на Балканах, але й тут спочатку мова могла йти тільки про нелегальну роботу з контингентом. Ситуація істотно змінилася до травня 1941 р., коли Югославія була окупована вермахтом, а Румунія і Угорщина виступили в ролі союзників Гітлера.

Безпосередньо перед початком операції «Маріта» начальник штабу дивізії СС «Рейх» отримав санкцію на доукомплектування сербськими фольксдойче. Декілька десятків осіб «погоди не зробили», і лише по дорозі зі скореної Югославії в рейх наступна партія з 600 добровольців була відправлена військово-транспортними літаками і таємно вивезена до Німеччини. Бергер не бажав задовольнятися такими скромними результатами – він не залишав ідею формування дивізії югославських волонтерів, сьомої у складі Ваффен СС.

До цього питання Гімлер повернувся тільки в кінці 1941-го, коли вилазки партизан у Сербії і Хорватії стали предметом серйозного обговорення у Берліні. Гітлер не хотів відправляти німецькі дивізії на Балкани у момент загострення ситуації під Москвою на Східному фронті, тому він схвалив представлений

Гімлером план розгортання нової дивізії СС в партизанському районі. 30 грудня 1941 р. рейхсфюрер СС підписав наказ «Про формування з'єднання фольксдойче в Сербії». За штатним розкладом нова дивізія повинна була складатися з двох бригад по 10-11 батальйонів в кожному і призначалася для боротьби з партизанами. Офіційним днем народження добровольчої дивізії СС «Принц Ойген» прийнято вважати 1 березня 1942 р. Ця дивізія стала сьомою у Ваффен СС і першим «іноземним» формуванням з числа тих, які остаточно змінили класичну зовнішність «охоронних загонів НСДАП». Проблеми, що несподівано виникли з вербуванням волонтерів, ставили під удар ретельно розроблену програму добровольчого руху. Бергер ухвалив рішення відмовитися від головного політичного принципу формування СС – принципу усвідомленої добровільності. Багато дослідників вважають цю акцію Головного кадрового управління СС поворотним пунктом в історії «Чорного ордена» [4; 5; 7].

Примусове рекрутування фольксдойче у Східній Європі почалося в др. пол. 1942 р., а починаючи з 1943-го про принцип добровільності ніхто не згадував і на території рейху. Численні скарги і петиції на адресу Головного управління судів СС з приводу незаконних методів вербування і зловживань Бергера і його команди на Балканах змусили Гюнтера Райнеке, шефа судів СС, призначити службове розслідування. У секретному меморандумі на ім'я рейхсфюрера СС доктор Райнеке, зокрема, написав: «...Не викликає ніякого сумніву той факт, що дивізія «Принц Ойген» у жодному випадку не є створеною на добровільних засадах організацією. Велика частина так званих добровольців опинилася тут в результаті примусу, під загрозою штрафів і санкцій проти сімей військовослужбовців у разі відмови...» [9, с.195].

Щоб уникнути подібної критики в майбутньому, Гімлер (всупереч Бергеру і його людей) вирішив поставити примус «на законодавчі засади» і запровадити на територіях, які були окуповані німцями, закон про загальний військовий обов'язок для етнічних німців. Як прецедент був використаний указ кайзера «Про Тірольський ландштурм», підписаний у минулому столітті, в далекому 1872 р.

У союзній рейху Угорщині Бергеру вдалося укласти угоду з Міністерством оборони Угорщини (Гонвед) і досягти відчутних успіхів на кадровій ниві. Після трьох місяців бурхливої вербовчої кампанії весною 1942 р. у Ваффен СС вступили понад 16000 угорських фольксдойче, а навесні 1945-го в есесівських дивізіях воювали понад 42000 добровольців з Угорщини.

Шеф Головного оперативного управління СС, групен-фюрер Юттнер не розділяв радості Гімлера і Бергера у зв'язку з тріумфальною «угорською кампанією». Він неодноразово виражав занепокоєння «недоброякісним добровольчим матеріалом як у рейсі, так і за його межами», починаючи з літа 1941-го. Добровольці з Угорщини справили на нього негативне враження, і він відправив різке послання Бергеру і скаргу на ім'я рейхсфюрера СС: «...Фізичний стан рекрутів з Угорщини не витримує критики. Перед відправкою в рейх жоден з них не пройшов медичного огляду, оскільки жоден лікар не ризикнув би визнати їх придатними до стройової служби. Ви прислали мені дебілів у стадії імбецильності або хворих людей. Всіх цих людей ми з вибаченнями відправили додому... Багато рекрутів стверджують, що не

висловлювали згоди служити в СС, що вони опинилися в рейху в результаті обману з боку ваших вербувальників. Я систематично отримую скарги від родичів обдурених «добровольців»; засуджую такі методи роботи, які сповідаються вами і Народним союзом Угорщини...» [9, с. 196].

Для забезпечення безперебійного притоку свіжого поповнення Німеччина уклала угоди з урядами Румунії та Угорщини. У Словаччині і Хорватії не потрібно було дотримуватися навіть таких формальностей – маріонеткові проницькі уряди закривали очі на призов фольксдойче з їх територій. На окупованих територіях Югославії, Польщі і СРСР етнічні німці просто отримували повідомлення про зарахування в ту або іншу дивізію. До кінця війни кожен четвертий «есесівець» був фольксдойче, а в добровольчих дивізіях Ваффен СС воювали вихідці з різних країн Європи.

Поставивши під рушницю практично всіх етнічних німців Східної Європи, в 1944 р. Гімлер змусив уряди Словаччини, Румунії, Болгарії й Угорщини відрядити у Ваффен СС близько 50000 фольксдойче, які служили в національних арміях цих країн.

У історичній літературі існує безліч цифр щодо кількості добровольців різних національностей в СС. Відомо, що кількість добровольців в рядах СС применшувалася істориками СРСР та східноєвропейських країн соціалістичного табору. Лише тепер ми можемо співставити ці дані і дати їм критичний аналіз, звернувшись до розсекречених у 2000-х рр. воєнних архівів (див таблицю 1).

Національність	Кількість добровольців різних національностей в СС (за підрахунками К. Семьонова)	Кількість добровольців різних національностей в СС (за підрахунками Н. Уорвола)	Дані автора статті
угорці	40000 ↓	більше 42000 ↓	60000
латиші	40000 *	20000 ↓	40000
козаки	35000 (де-юре у складі СС з 25.02.1945)	дані відсутні	згодні з підрахунками К. Семьонова 35000
росіяни	28000 ↓	40000*	40000
білоруси	4000 *	4000*	4000
українці	27000 ↓	35000*	35000
хорвати і босняки	26000 ↓	17500 ↓	40000
естонці	23000 *	20000 ↓	23000
голландці	22000 ↓	50000 ↑	близько 40000
італійці	20000 *	20000 *	20000
французи	10 000 *	10000 *	10000
норвежці	8000 *	7000 *	7000
народи Кавказу і Середньої Азії	8000	дані відсутні	11000
фламандці	7500 ↓	23000 *	23000
данці	7500 ↓	11000 *	11000
серби	7000 ↓	21500 ↑	10000
албанці	6500*	дані відсутні	7000

валлони	5500 ↓	15000 *	15000
румунни	5000 ↓	54000 ↑	10000
чехи	2000 ↓	5000 *	5000
словаки	1000 ↓	5390 *	5390
інші	11000 (10 нац-тей)	100 000	48000 (14 нац-тей)
Всього, близько	340 000	500 000	близько 500 000
↑ ↓ – стрілками позначена тенденція автора до завищення чи заниження кількості добровольців * – зірочкою позначені найбільш точні дані у російського та англійського авторів			

Найбільш коректним, на наш погляд, є підрахунок, зроблений російським дослідником Костянтином Семьоновим [10, с. 27-28]. Крім, звичайно, даних по угорцях, хорватах, румунах, словаках і, звичайно, росіянах. Це не свідомо підробка – керуючись офіційними даними початку 1990-х К. Семьонов не міг співставити їх з даними архівів ФРН. У Н. Урвола зворотна тенденція, він не користувався архівами країн, які у минулому знаходились у соцтаборі, а під час війни були союзниками Німеччини. Найбільше кидається в очі його категоричність щодо румун. Де дослідник Н. Урвол знайшов 54000 румунських есесівців для нас загадка, з 1940 по 1945 р. не було сформовано жодної румунської дивізії СС. Крім того, за німецькими даними «...відсів з румунських добровольців був найбільший і за медичними показниками, і за інтелектуальними, і за освітніми» [9, с. 98]. Що ж до угорців, то, на нашу думку, не тільки російський, але й британський дослідник цифри занизили. Причиною цього, очевидно, дані щодо участі в дивізіях СС угорських фольксдойче (точніше, єдині дані і по угорцям, і по фольксдойче, які зустрічаються у Бергера). Грунтовний аналіз доводить, що на початок 1945 р. дивізійний статус мали 6 підрозділів угорських добровольців та угорських фольксдойче з 38 дивізій СС, тобто 16% складали угорці та угорські фольксдойче з 34 національностей (включаючи самих німців), представлених у військах СС. Так, у 1944 р. дивізійний статус отримала 18-а мотопіхотна дивізія СС «Хорст Вессель» (на момент отримання статусу дивізії у складі 11000 чол.), яка складалась в основному з угорських фольксдойче. Приймала участь у бойових діях, кілька разів поповнювалась. З 1944 р. у боях з Червоною Армією приймає участь 22-а кавалерійська дивізія СС «Марія Терезія», яка складалась з угорських фольксдойче та добровольців. У 1944 р. створена 25-а піхотна дивізія Ваффен СС «Хуньяді» (на момент отримання статусу дивізії у складі 15000 чол.), яка складалась з угорських добровольців. Теж приймала участь у бойових діях і поповнювалась. На початку 1945 р. створена 26-а піхотна дивізія Ваффен СС «Хунгарія» чисельністю 13000 угорських добровольців. Приймала участь у боях за Угорщину. У ході оборонних боїв за Будапешт практично повністю була знищена і тому розформована 33-а кавалерійська дивізія Ваффен СС, яка складалась з угорських добровольців. Така ж доля спіткала угорських фольксдойче та добровольців з 37-ї кавалерійської дивізії СС «Лютцов», яку посилили підрозділами кавалерійських дивізій «Флоріан Геер» та «Марія Терезія». Якщо зі складу вирахувати німецьких командирів угорських частин СС і навіть фольксдойче, кількість угорських есесівців буде не меншою за 60 000 чоловік.

Звичайно, східноєвропейські добровольці СС були задіяні не тільки у боях на фронті, але і виконували каральні, охоронні функції, займались вилученням продуктів та цінностей у цивільного населення окупованих територій. Така

діяльність підрозділів СС мала всі риси геноциду, особливо це стосувалось населення СРСР. Підтверджують це навіть німецькі джерела. Так, у книзі «Партизанська війна в Європі 1939-1945 рр.» німецький військовий історик Гейнц Кюнріх наводить наступні дані про загиблих «партизан і тих, хто їм співчував»: Албанія – 28000, Бельгія – 9800, Болгарія – 29 240, Голландія – 2000, Греція – 40 000, Данія – 1 214, Італія – 76 500, Норвегія – 6 000, Польща – 80 000, СРСР – 5 909 225, Франція – 400 000, Чехословаччина – 300 000, Югославія – 30 500 [12, с.138]. Всього на радянській території (за російськими даними) свідомо винищено 7 млн.420 тис. жителів, а 5 млн. 269 тис. відправлені на примусові роботи до Західної Європи [13, с. 46-47]. Звичайно до більшості цих злочинів мають відношення і частини СС.

Таким чином, східноєвропейські легіонери Ваффен СС воювали в цілому добре. А коли німці надломилися і остаточно втратили властивий їм бойовий дух, учні перевершили своїх учителів у жорсткості і жорстокості. Шляхи на Батьківщину були для них відрізані – там волонтерів не чекало нічого, окрім судових процесів по звинуваченню в державній зраді. Іронія долі: у обложеному Берліні добровольці на смерть стояли на останній лінії оборони. Бойові групи латишів з 15-ої піхотної дивізії СС та кавказці окремого батальйону СС стали останніми захисниками рейхстагу, а галичани та росіяни закінчили бої 9 травня в Чехії, угорські есесівці відбивались до останнього патрона в Альпах аж до червня 1945 р.

Військове значення армій союзників Німеччини і есесівських частин, зокрема, полягало в тому, що це підвищувало бойові можливості вермахту у 1941-42 рр., давало змогу зосередити ударні сили на головних напрямках. У 1943-45 рр. участь численних союзників Німеччини (особливо угорців, фінів, румун) дозволила ще довго тримати Східний фронт. Використання національних дивізій СС для боротьби з партизанами, охорони об'єктів, у свою чергу, дозволяло звільнити для фронту німецькі дивізії.

Західні історики, особливо британські та німецькі, часто розмірковують про те, що румунські або словацькі війська за своїми бойовими якостями значно поступалися німецьким – проте Червона Армія теж мала в своєму складі національні частини і навіть з'єднання, підготовлені (і мотивовані) значно гірше, ніж російські або українські бойові частини (наприклад, 1-й Український фронт влітку 1943 р. за національним складом мав 70% українців). Але ж це ніколи не служило приводом для того, щоб віднімати представників «нацменшостей» із загального складу РККА.

Історія СС починалася з двох осіб, а наприкінці війни їх чисельність перевищувала 1 000 000 бійців. До 1945 р. Ваффен СС являли собою цілу армію з 38 танкових, піхотних, мотопіхотних, кавалерійських дивізій, в лавах якої служили угорці, голландці, фіни, латиші, естонці, росіяни, українці, донські та кубанські козаки, білоруси, хорвати, боснійці, азербайджанці, татари, румуни, болгары, індуси... Що спонукало цих людей залишити свої будинки і відректися від сімей? Ідеалізм? Фанатизм? Що змусило взяти в руки зброю і виступити на боці німців «нейтральних» албанців та шведів? Звичайно, можна назвати всіх без виключення добровольців примітивними «дикими гусаками», колабораціоністами, зрадниками – і поставити на цьому крапку. Але у такому разі історія Другої світової війни виявилася б неповною...

Література

1. Союзники Германии на Восточном фронте / Александр Усовский [Электронный ресурс]. – Режим доступа: // www.pseudology.org.
2. Hausser P. SS im Einsatz / Paul Hausser. – Göttingen, Plesse Verlag, 1957. – 270 s.
3. Steiner F. Die Freiwilligen / Felix Steiner. – Göttingen, Plesse Verlag, 1963. – 318 s.
4. Reitlinger G. Die SS. Tragödie einer deutschen Epoche / Gelard Reitlinger. – Wien, München, Basel, 1957. – 211 s.
5. Stein G. Geschichte der Waffen-SS / George H. Stein. – Ithaca, NY: Cornell University Press, 1984. – 330 p.
6. Fosten D., Marrion R. Waffen-SS. Its Uniforms, Insignia and Equipmen 1938 – 1945. – London: Almark, 1972. – 114 p.
7. Trevor-Roper H.R. The Last Days of Hitler / H.R. Trevor-Roper. – New York, Collier Books, 1962. – 254 p.
8. Clark A. Barbarossa: The Russian-German Conflict, 1941-1945 / Alan Clark. – New York: William Morrow, 1965. – 417 p.
9. Уорвал Н. Войска СС: история и факты / Ник Уорвал. – Ростов н/Д: Феникс, 2010. – 350 с.
10. Семенов К. Войска СС / Константин Семенов. – М.: Яуза, Эксмо, 2004. – 384 с.
11. Залесский К.А. Командиры национальных формирований СС / Константин Залесский. – М.: АСТ: Астрель, 2007. – 282 с.
12. Kühnrich H. Der Partisanenkrieg in Europe 1939-1945 / Heinz Kühnrich. – Berlin: Dietz, 1968. – 755 s.
13. Великая Отечественная без грифа секретности. Книга потерь. Новейшее справочное издание / Г.Ф. Кривошеев, В.М. Андроников, П.Д. Буриков, В.В. Гуркин. – М.: Вече, 2009. – 384 с.

Ладыга А.И. Восточноевропейские национальные формирования СС в войне против СССР.

Статья содержит материалы, подготовленные на основе новых научных разработок отечественных и зарубежных ученых, а также архивных источников. Посвящена проблемам участия армий европейских союзников Германии в войне против СССР. Определена роль национальных формирований СС в боях против Красной армии на Восточном фронте в 1941-1945 гг.

Ключевые слова: СССР, Европа, Ваффен-СС, война, фронт.

Ladyga A.I. East European national formation of SS in the war against the USSR.

In the article, there are materials, which are prepared on the basis of new scientific investigation of Ukrainian and scientists and also on the base of the archives documents. It is dedicated to the problems of participation of the European allied armies of Germany in the Second World War against the USSR. Defermed the role of SS' national formations in the fights against the Red Army on the Eastern Front in 1941-1945. Identified the main reasons of defeats and victories of Waffen-SS in the fights against the Red Army on the Eastern Front.

Keywords: The USSR, Europe, Waffen-SS, war, front.

Ладыга Александр Иванович – кандидат історичних наук, доцент кафедри політології та правознавства Луганського національного університету імені Тараса Шевченка.

Рецензент: **Довжук І.В.**, док. істор. наук, професор.

Стаття подана
15.02.2012